

Prinses Diana in Londen, 28 augustus 1996 Foto Reuters

Leni Riefenstahl in 1974 met 'Arriflex-camera' Foto uit: Leni Riefenstahl, *Fünf Leben* 2000

Uit de biografieën: Lady Di en Leni R.

Als Diana hoort dat Charles een verjaarsfeest voor Camilla zou geven op Highgrove, zegt ze tegen Lady Bowker: 'Elsa, ik heb zitten denken. Zou het geen prachtig idee zijn als ik me in badpak in de verjaardagstaart zou verstoppen om dan opeens tevoorschijn te springen?' En zo gaat het ook ongeveer. Het kiekje van Diana in een lichtblauw badpak op Dodi Al Fayed's jacht doet in de zomer van 1997 de harten van hoofdredacteuren over de hele we-

reld sneller kloppen. Als de foto's de covers van tabloids sieren, belt Diana de fotograaf Jason Fraser, niet om te protesteren, maar om te vragen waarom die foto's zo korrelig zijn.

Uit Tina Brown: *De Dianalegende*

Een van Riefenstahl's minnaars, de joodse bankier Harry Sokal, herinnert zich hoe Leni hem *Mein Kampf* toesteekt, met de woorden: 'Harry, dit boek moet je lezen. Dit is de man van

de toekomst.' Het gebaar getuigt van een adembenemende bothed maar Sokal is niet verrast, ook niet als Leni eraan toevoegt: 'Ik móet die man ontmoeten.' Hij heeft dat haar al zo vaak horen zeggen. Misschien zou hij beter hebben opgelet als hij had gehoord wat Leni later in de trein tegen Heinz von Jaworsky zegt: 'Ik ga voor ze werken.'

Uit Steven Bach: *Leni. The Life and Work of Leni Riefenstahl*

Kort na elkaar verschenen grote biografieën over prinses Diana en filmmaakster Leni Riefenstahl, berucht om haar werk voor Hitler. Twee levens die veel duidelijk maken over de rol van vrouwen in een door mannen gedomineerde samenleving.

Prinses Diana en Leni Riefenstahl: leven voor en achter de camera

Seks, leugens en celluloid

Tina Brown: *The Diana Chronicles*. Century, 496 blz. € 32,95
De vertaling, *De Dianalegende*, verschijnt eind september bij Nieuw Amsterdam.

Steven Bach: *Leni. The Life and Work of Leni Riefenstahl*. Little, Brown, 400 blz. € 32,95.
De vertaling verschijnt medio november bij De Bezige Bij.

HELEEN MEES

Twee vrouwen wier levensloop in belangrijke mate wordt gedefinieerd door de camera: de fotogenieke Diana Spencer met haar blik omhoog van onder haar wimpers voor de camera en het genie van regisseur Leni Riefenstahl achter de camera. De twee zijn in veel opzichten elkaars fotogenatief. Diana wordt geboren in een adellijke familie en op jonge leeftijd verlaten door haar moeder. Leni groeit op in een arbeidersgezin met een tirannieke vader en een liefhebberende moeder. Diana crasht op 37-jarige leeftijd als ze op de vlucht is voor paparazzi in een Parijse tunnel met de Egyptische salonheld Dodi Al Fayed naast haar. Leni sterft op 101-jarige leeftijd in een ziekenhuis in het Duitse plaatsje Pöcking aan kanker, met Horst Kettner, haar 42 jaar jongere minnaar en cameraman, aan haar zijde. Een jaar daarvoor heeft Leni een helikoptercrash overleefd tijdens haar laatste bezoek aan Afrika.

De verhalen van Diana en Leni illustreren hoezeer de objectivering en seksualisering van het vrouwbeeld het resultaat zijn van de machtsrelaties in een door mannen gedomineerde maatschappij. De ongeletterde, maagdelijke doch empathische Diana tegenover de getalenteerde, promiscue en harteloze Leni. Het feminiene en het masculiene, het goed versus het kwaad.

Bij een oppervlakkige beschouwing lijkt het alsof de vrouwen de twee uitersten van het Madonna-hoer complex belichamen: binnen die tweedeling vertolkt Diana de rol van heilige en Leni die van regelrechte slet. Maar in werkelijkheid vertoont Riefenstahl's houding ten opzichte van seks veel meer overeenkomsten met die van mannen: tamelijk oppervlakkig, gevoelloos en gericht op instant bevrediging. Prinses Diana heeft meer weg van de filmdiva Marilyn Monroe dan van Moeder Theresa. Met haar wanhopige zoektocht naar mannelijke goedkeuring, haar totale gebrek aan seksuele discretie en haar zielelijke behoefte aan media-aandacht, blijkt Diana een onheilsplendende voorafschaduwung van hetgeen de hedendaagse popcultuur ons aan vrouwelijke iconen biedt.

Diana vertrouwde de intiemste details over

haar leven met Charles toe aan wie het maar horen wilde. Ook als bandrecorders en videocamera's meeliepen luchtte de prinses haar hart over het in alle opzichten tekortschietende echtelijke seksleven. Volgens Diana zocht Charles haar niet vaker dan eens per drie weken op en gaf hij haar bij die gelegenheden slechts een erop-en-erof-nummertje.

Door de toegenomen dominantie van de beeldmedia volstaan dergelijke gefluisterde ontboezemingen niet langer om de aandacht van het grote publiek te trekken. Videobeelden van Paris Hilton die lusteloos de liefde bedrijft op een Parijse hotelkamer zijn via internet de hele wereld over gegaan. Paris vindt dat ze regelrecht in de voetsporen van Marilyn Monroe en prinses Diana treedt. In een wanhopige poging te bewijzen dat ze na twee zwangerschappen nog steeds meekaan als seksymbool, flasht het tieneridool Britney Spears haar gewaxte vagina voor een batterij wachtende fotografen. Geen wonder dat met zulke rolmodellen tienermeisjes zich afvragen of hun spleetje wel aan de *Playboy*-norm voldoet.

Er hoeft niet veel méér te gebeuren of de tweede sekse kan in haar geheel worden afgeschreven. Nog nooit in de geschiedenis waren meisjes en vrouwen zo goed ogelid als nu. Maar ook getalenteerde vrouwen vinden dat ze hun seksualiteit uitbundig moeten tentoonspreiden om opgemerkt te worden. Niet de professionele identiteit van vrouwen staat voorop, maar de seksuele identiteit.

In het licht van het onbehagen over de vrouwelijke identiteit vormen twee nieuwe biografieën van prinses Diana en Leni Riefenstahl boeiend leesbaar. Beide boeken geven een indringend beeld van hoe vrouwen zich verhouden tot macht en seksualiteit. Zolang mannen aan de touwtjes trekken, gedragen vrouwen zich als poppen.

Volgens *The Diana Chronicles* van de sterjournalist Tina Brown was Diana Spencer als kind zo recalcitrant dat ze menig kindermisje tot wanhoop dreef. Diana maakte haar middelbare school niet af en werkte in Londen als kindermisje. In een tijd dat seks ongeremd, overal, avontuurlijk en niet per se selectief was, hield Diana zich 'netjes' en wachtte ze – passief – haar tijd af. Als laatste maagd met blauw bloed in het hele koninkrijk was ze de enige geschikte huwelijkskandidaat voor de 12 jaar oudere prins of Wales. Met een flair voor drama pruilt en dramt Diana tijdens haar huwelijk dat het een lieve lust is; *The Diana Chronicles* staat vol met sappige details over hoe de adel met elkaar verkeert, zonder ooit vulgair te worden.

Als echtgenote van de Britse troonpretendent was Diana zo'n intrigerende dat ze met haar ontboezemingen op de nationale televi-

sie over haar eetstoornis en de ontrouw van Charles het koningshuis deed wankelen. Diana's gedrag is een schoolvoorbeeld van passieve agressie; een typisch vrouwelijke strategie bij ontentenis van directe macht en invloed.

Hoewel ze zich door 's werelds beste couturiers liet kleden, vroeg Diana zich stevast af of haar man haar wel sexy zou vinden. Niet sexy genoeg, zo bleek. Hoe aantrekkelijker Diana werd voor de wereld, hoe minder aantrekkelijk ze was in de ogen van haar echtgenoot. Charles kon zich bovendien niet losmaken van zijn favoriete maîtresse, Camilla Parker Bowles. Na de geboorte van Harry deed Diana nog een vergeefse poging de belangstelling van Charles te wekken met een strip-teasedansje in sexy lingerie. Naar verluidt genoot hij er maar matig van. Het huwelijk tussen Charles en Diana werd in 1996 ontbonden. Van enige vorm van decorum tussen de echtelieden was toen allang geen sprake meer.

Diana had op dat moment al een aantal buitenechtelijke affaires achter de rug, onder meer met een lijfwacht en met een jonge le-

Charles zocht Diana heel soms op voor een erop-en-erof-nummertje

gerofficier. In het jaar dat de scheiding werd uitgesproken ontmoette Diana de Pakistaanse hartchirurg Hasnat Khan. Soms verdween ze, gewapend met Jif, een hele dag naar Khans flat in de Londense wijk Chelsea om te poetsen en zijn overhemden te strijken. Het was naar haar eigen zeggen de bevredigendste relatie die ze ooit heeft gehad.

Brown speculeert in *The Diana Chronicles* dat Diana's gewiektheid in het omgaan met de pers het resultaat was van haar vaders obsessie met amateurfotografie. Diana was haar vaders dierbaar. De achtste graaf Spencer, die na een bittere voogdijsrijd met zijn vier kinderen achterbleef op het somber-staatige landgoed Lanthorpe, maakte ontelbare opnames van zijn jongste dochter. Als kind associeerde Diana de camera met liefde.

Hoewel ze in de tabloids in de beginperiode wordt aangeduid als *Shy Di*, was Diana in haar contacten met journalisten en fotografen alermest verlegen. Ze kletste en lachte vrolijk met de paparazzi, en maakte plagerende grapjes over hoe ze van zich af had weten te schudden. Maar de liaison met de pers was verre van onschuldig. Volgens Brown gaat het

om regelrechte aanranding door de sensatiepers. Diana baarde een monster, en ze was niet in staat het te temmen.

De Duitse cineaste Leni Riefenstahl heeft zo haar eigen monster gebarnd. Eerzuchtig en dweepliek als ze was, maakte ze haar camera's dienstbaar aan de politieke ambities van Adolf Hitler en aan de nazi-ideologie. Tegen de uitdrukkelijke wil van haar vader – maar met steun van haar moeder, waarvan het gerucht wil dat ze joods zou zijn – joeg Leni van jongs af aan haar artistieke ambities na.

'Wat zou ik graag een man zijn,' schreef de 19-jarige Leni aan een vriendin, 'dan zou het zoveel makkelijker zijn om al mijn plannen uit te voeren.' Ze volgde een dansopleiding bij een avant-gardistische balletschool en debuteerde in 1925 met een bijrolletje als klassiek naakt in de 'culturele' documentaire *Wege zu Kraft und Schönheit* waarin lichamelijke fitness en gymnastiek worden verheerlijkt. Ook in de verschillende alpenfilms waarin Leni de hoofdrol vertolkte, vormen fitness en heroiek de centrale thema's.

Leni wimpelde een hele schare aanbidders af. Ze wilde niet trouwen maar schitteren, op het toneel en op het filmdoek. 'Ik móet die man ontmoeten!' riep ze uit toen ze hoorde over de jonge politicus Adolf Hitler. Wanneer geruchten de ronde doen over een seksuele betrekking met de Rijkskanselier, doet ze geen enkele poging om die te ontzenuwen. Het komt haar niet slecht uit om bekend te staan als het liefje van de Führer.

Riefenstahl verwierf wereldfaam als regisseur van *Triumph Des Willens*, een filmverslag van de nazipartijdagen in 1934 in Neurenberg, en het tweeluik *Olympia*, haar epische vertelling van de Olympische Spelen van 1936 in Berlijn. Beide films worden nog steeds gerekend tot de beste (propagandistische) documentaires ooit gemaakt. Volgens Riefenstahl maakte het haar niet uit of ze SS'ers filmde of groenten; het was haar slechts te doen om de schoonheid van de compositie en het artistieke effect.

Hoewel Riefenstahl net als Diana het drama niet schuwde (ze barstte te pas en te onpas 'spontaan' in tranen uit), eiste ze met een mannelijk aandoende agressie haar plek op in de mannenwereld die de filmwereld (nog steeds) is. Tijdens de opnamen voor *Olympia*, waarvoor ze bij Goebbels een bedrag van anderhalf miljoen rijksmark had bedongen, brulde ze bevelen als een generaal. Ze probeerde de indruk te wekken dat ze voortdurend onvermoedbaar in de weer was, om zo haar eigen belangrijkheid te onderstrepen.

Na de oorlog deed Riefenstahl er alles aan om haar reputatie te redden. Maar ze werd alom gezien als een paria en het lukte haar niet om nog substantiële financiering te krijgen voor nieuwe filmprojecten of om voet aan de

grond te krijgen in Amerika. Dankzij haar niet-aflattende dadendrang slaagde ze er niettemin in een comeback te maken. Haar fotoboek *Nuba van Kau* (een inheemse stam in de Soedanese provincie Kordofan, tegenwoordig bekend als Darfur) sierde in de jaren zeventig menig salontafel.

Al het werk van Riefenstahl kenmerkt zich door een hang naar lichamelijke perfectie; van mannen wel te verstaan. In *Triumph Des Willens* zorgde ze ervoor dat de dikke buiken van de SA-soldaten aan het zicht onttrokken werden door duizenden hakenkruisvlaggen. In *Olympia* is de hoofdrol weggelegd voor de zwarte Amerikaanse atleet Jesse Owens, die een toonbeeld was van fysieke kracht. Zelf poseerde Leni in 1936 in badpak en op de ski's voor het omslag van het Amerikaanse weekblad *Time*.

Anders dan Diana was Leni zelfverzekerd over haar seksualiteit. Ze pocht, niet zonder reden, dat alle mannen slaafs verliefd op haar waren. De affaires die ze aan het begin van haar loopbaan had, zoals met de joodse bankier Harry Sokal en de Oostenrijkse regisseur Arnold Fanck, kwamen haar professioneel niet ongenegen. Ook had ze tal van avontuurlijke met crevleden om de verloren uren tussen de filmopnamen op locatie te vullen.

Nadat Riefenstahl internationale roem en aanzien had vergaard als regisseur selecteerde ze haar minnaars louter op fysieke schoonheid. Dat is naar verluidt ook de reden waarom Hitler buiten het bed zou zijn gevallen. Leni's fysieke afkeer van zijn gedrongen gestalte was sterker dan haar amechtige bewondering voor de Führer.

Leni leefde zich liever aan de atletische Glenn Morris, winnaar van het goud in de tienkamp bij de Spelen in Berlijn. De overlevering wil dat de Amerikaan met de imponerende lichaamsbouw en de gouden medaille om zijn nek het erepodium afdaald, Leni in zijn armen neemt, haar blouse openscheurt en haar borsten kust voor de ogen van honderdduizend toeschouwers. Ondanks al haar seksuele escapades was en bleef Riefenstahl in de eerste plaats een vakvrouw die maanden achtereen in de montagekamer doorbracht en die niet rustte tot ze met alle mogelijke montages en cameraopstellingen had geëxperimenteerd. Ze kunt Steven Bach uitstekende biografie *Leni* dan ook niet lezen zonder een gevoel van spijt over het feit dat een vrouw met haar artistieke genie en doorzettingsvermogen een pact sloot met de duivel.

Tina Brown legt in *The Diana Chronicles* de banaliteit van het leven in de hoogste klassen fijntjes bloot. Op haar 37ste was Diana, als een afgewezen diva, vooral op zoek naar een vent die haar meenam in zijn privéliegtuig.